

Jaarverslag 2010

Voorwoord

Voor je ligt het jaarverslag van de Vleermuiswerkgroep Gelderland over 2010. Net als in 2009 is het verslag relatief compact. Steeds meer communicatie verloopt immers via de elektronische nieuwsbrieven en de website. Net als in 2009 was het een jaar met veel activiteiten, met veel continuïteit en ook de nodige vernieuwing.

Laat ik beginnen twee mensen te bedanken die heel veel voor de VleGel hebben betekend: Gerhard Glas, oprichter en voorzitter van het begin tot in 2010, en Rudolf Bohlmeijer, die Gerhard bijna die hele periode in het bestuur heeft bijgestaan. Het doet me deugd te kunnen melden dat ook het College van Burgemeester en Wethouders van Arnhem de uitzonderlijke inzet van Gerhard Glas heeft weten te waarderen. Het college heeft dit tot uitdrukking gebracht door Gerhard Glas een “Arnhems Meisje” toe te kennen. Gerhard en Rudolf, nog één maal: bedankt voor jullie inzet!

Gerhard Glas heeft de VleGel geconcipieerd, aan de wieg gestaan, bij de hand genomen, door de groeistruipen geleid en voorbereid op een periode van verdere groei en bloei. Anno 2010 is de VleGel een stevige, goed functionerende vereniging met een groot scala aan activiteiten. Ik ben er trots op dat ik Gerhard heb mogen opvolgen als voorzitter. Mijn respect voor zijn prestaties als bestuurder zijn het afgelopen jaar alleen maar toegenomen. Het aantal onderwerpen en de bijbehorende organisatorische taken zijn indrukwekkend.

Om een aantal zaken te noemen (die natuurlijk ook in dit jaarverslag aan bod komen): het zoogdieratlasproject, de wintertellingen, de zoldertellingen, de afhandeling van meldingen van vleermuizen (kolonies en klachten), het VleGel weekend, workshops, excursies, de nieuwsbrief en de vele vragen vanuit de buitenwereld over vleermuizen.

De Vleermuiswerkgroep Gelderland is op de eerste plaats een *werkgroep*. Het zijn de activiteiten van de leden die de vereniging groot maken. Zij doen dat soms alleen, soms in regioverband, soms binnen andere organisaties en soms doen we dingen echt samen zoals het VleGel weekend.

Het VleGel weekend was ook in 2010 weer zeer geslaagd. We gingen in de West-Betuwe met verschillende technieken op zoek naar baardvleermuizen. En uiteindelijk konden we ook baardvleermuizen vinden, met de bat detector, op een kerkzolder en in een mistnet. En het was weer reuze gezellig, vooral door het aanstekelijke enthousiasme van oudgedienden, jonge honden, echt nieuwkomers en de meer ervaren beginners.

Na de overname van de voorzittersfunctie, is mij gebleken dat er in de VleGel veel meer gebeurt dan ik mij als gewoon lid bewust was, ondanks de inspanningen van vooral onze onvolprezen secretaris om ons door nieuwsbrieven en jaarverslagen op de hoogte te houden. Misschien is het maar goed ook, dat er meer gebeurt dan zich in een nieuwsbrief laat vatten. Dat zal in 2011 niet anders zijn.

Wat in 2011 ook niet anders zal zijn, is dat de regio's een grote rol kunnen spelen in het ontwikkelen, in gang houden en afstemmen van activiteiten. Het bestuur zal de aandacht dus duidelijk op de regio's gaan richten. Ook voor het opvullen van de witte vlekken in de Zoogdieratlas: het opsporen van vleermuizen in gebieden in Gelderland waarvan nog weinig bekend is.

Marc van der Valk,
Voorzitter

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1. Verenigingszaken	4
1.1 Organisatie	4
1.2 Financieel jaarverslag	6
2. Kennisvermeerdering	8
3. Voorlichting / advies / onderzoek	9
4. Winterverblijfplaatsen	10
4.1 Tellingen vleermuizen in winterkwartieren winter 2009 / 2010	10
4.2 Onderhoud, advisering en aanleg	11
5. Kolonietellingen	12
5.1 Algemeen	12
5.2 De meldingen van 2010	12
6. Zolderonderzoek	13
7. Afhandeling vleermuis meldingen	14

1. Verenigingszaken

1.1 Organisatie

Leden

Het aantal leden is in 2010 per saldo ongeveer gelijk gebleven. Op 31 december telde de vereniging 122 leden, 1 meer dan in 2009. Het aantal donateurs is eveneens constant op 4 gebleven

Bestuur

Op de ALV in maart heeft de vereniging afscheid genomen van twee bestuursleden van het eerste uur. Voorzitter Gerhard Glas is 19 jaar voorzitter geweest en wilde graag wat meer tijd in het veld doorbrengen. Penningmeester Rudolf Bohlmeijer heeft 17 jaar deze functie bekleed en is in 2009 getroffen door een ernstig hartinfarct, waardoor hij niet meer volledig in het bestuur kon meedraaien. De leden vonden het daarom beter dat een ander deze bestuursfunctie overnam. Uiteraard is van beide oudgedienden op passende wijze afscheid genomen. Daarbij ontving Gerhard Glas uit handen van de Arnhemse wethouder Hoeffnagel de onderscheiding "Arnhems Meisje", wegens zijn verdiensten voor de natuur in Arnhem.

Op de ALV is Marc van der Valk door de leden gekozen als nieuwe voorzitter. Het zittende lid Frans Bosch heeft zich bereid verklaard om voorlopig de taak van penningmeester op zich te nemen. De bestuursamenstelling en taakverdeling was na de ALV als volgt:

- Marc van der Valk, voorzitter
- Hans Hartvelt, secretaris
- Frans Bosch, activiteitscoördinator en waarnemend penningmeester
- Tjeerd Kooij, voorlichtingscoördinator

De vacature voor een vijfde bestuurslid bestond bij de jaarafsluiting nog steeds.

Algemene Ledenvergadering

De jaarlijkse Algemene Ledenvergadering (ALV) is bij uitstek het moment waarop de leden elkaar ontmoeten, nieuws en ervaringen uitwisselen en de ontwikkelingen binnen de vereniging worden besproken. In 2010 werd de ALV traditiegetrouw gehouden op de laatste zaterdag in maart en opnieuw in zalencentrum De Coehoorn te Arnhem. De ALV werd door 22 leden geheel of gedeeltelijk bijgewoond. Van 16 leden was bericht van verhindering ontvangen.

Het ochtenddeel van de vergadering werd traditioneel besteed aan de organisatorische zaken binnen de vereniging zoals bestuursverkiezingen, het jaarverslag, het financieel jaarverslag en de begroting.

Besloten is dat het jaarverslag alleen nog op papier zal worden verzonden naar leden en donateurs die niet over een e-mail adres beschikken. Bij de jaarafsluiting ging het om nog slechts 7 personen. De overige leden en donateurs ontvangen het jaarverslag in digitale vorm per e-mail. Relaties van VleGel (waaronder de contactpersonen van alle Gelderse gemeenten), ontvangen een e-mail waarin wordt aangegeven dat het jaarverslag vanaf dat moment kan worden gedownload van de website.

Tijdens het middagdeel werden de volgende presentaties gegeven:

- Gerhard Glas gaf een overzicht van de vermeldenswaardigheden van de wintertellingen 2009 / 2010. Zie verder hoofdstuk 3.1.
- Thijs Bosch presenteerde de resultaten van een onderzoek met dataloggers in het winterverblijf De Pelzerkamp (bij Epe). De vraag was in hoeverre de klimatologische omstandigheden (temperatuur en luchtvochtigheid) worden beïnvloed door de telling.
- Tjeerd Kooij toonde infraroodopnamen van het winterverblijf Zilven waar een camera was achtergelaten na de jaarlijkse wintertelling. De vraag was in hoeverre de vleermuizen in zo'n winterverblijf door de telling worden verstoord.
- Ruud Kaal toonde infraroodopnamen van het winterverblijf Klein Heidekamp waarop is te zien hoe bosmuizen op zoek zijn naar overwinterende vleermuizen als prooidier.
- Neeltje Huizena (Zoogdierverseniging) geeft de aftrap voor het project Zoogdieratlas voor de provincie Gelderland. Zie verder hoofdstuk 2.

- Tjeerd Kooij toont video-opnamen van een groep baardvleermuizen die vanachter een raam-luik vandaan vliegen. Dit gedrag was nog onbekend.
- Frans Bosch geeft een overzicht van de geplande activiteiten in 2010.

Interne communicatie

De communicatie met de leden vindt verder plaats via de volgende kanalen:

- Ledenbrieven. In 2010 zijn 5 ledenbrieven verzonden.
- E-mail. Voor dringende tussentijdse berichten wordt via groepsverzending aan alle leden e-mails verzonden.

Website

De website van VleGel met als URL www.vlegel.org geeft aan belangstellenden informatie over de vereniging en haar activiteiten. Op de website is altijd actuele informatie over de geplande activiteiten te vinden, alsmede foto's van reeds uitgevoerde activiteiten. Er is ook een besloten deel dat alleen voor de leden toegankelijk is via een inlogprocedure. In dit deel kunnen onder andere alle belangrijke documenten van de vereniging worden gedownload, zoals de actuele ledenlijst.

Regiostructuur

Ter bevordering van de onderlinge contacten en ter ontlasting van het bestuur is een regiostructuur ontwikkeld, waarbij Gelderland is opgedeeld in 15 regio's. Eind 2009 moesten 2 regio's in de Betuwe het helaas nog altijd zonder regiocoördinator stellen. In 2010 zijn er drie regio's bijgekomen zonder coördinator doordat een lid dat als coördinator voor deze drie regio's optrad, zijn lidmaatschap heeft opgezegd. De mate waarin activiteiten in de regio's worden aangeboden (waaraan overigens ook niet-leden kunnen deelnemen) verschilt sterk per regio. Om de regiocoördinatoren hierbij te ondersteunen zal een handleiding met suggesties worden opgesteld. Ook is voor alle regiocoördinatoren een contactpersoon binnen het bestuur aangesteld. Regiocoördinatoren worden aangemoedigd om verslagjes van hun activiteiten te publiceren in de ledenbrief.

Externe contacten

Vleermuiswerkgroep Gelderland onderhoudt met de volgende organisaties contacten:

- Zoogdiervereniging. De samenwerking met de Zoogdiervereniging is officieel vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst. De uitvoering van de overeenkomst betrof in 2010 het al jaren lopende monitoringproject "Wintertellingen" (zie hoofdstuk 3.1), het vrij nieuwe monitoringproject "Zoldertellingen" (zie hoofdstuk 5) en het project "Zoogdieratlas" (zie hoofdstuk 2).
- Vleermuiswerkgroep Nederland (VLEN). Met de VLEN is in 2010 contact geweest over concrete activiteiten, maar er is geen (jaarlijks) overleg op organisatorisch niveau geweest.
- Stichting Landschapsbeheer Gelderland. Met SLG wordt samengewerkt ten aanzien van het afhandelen van vleermuismeldingen (zie hoofdstuk 6). Op 16 februari 2010 heeft het jaarlijks overleg plaatsgevonden.
- Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Stichting Het Geldersch Landschap / De Geldersche Kasteelen. Contacten met deze terreinbeherende organisaties vonden met name lokaal plaats en betroffen in de meeste gevallen de uitvoering van wintertellingen en het beheer van de winterobjecten.
- Dienst Landelijk Gebied (DLG). DLG maakt geregeld gebruik van de vleermuisdeskundigheid van VleGel.
- Voedsel en Warenautoriteit (VWA). De VWA beheert het meldpunt voor bijtincidenten met vleermuizen. De VWA kan aan VleGel nadere informatie vragen over bepaalde meldingen en verder is er overleg bij geconstateerde rabiësgevallen. VleGel ontvangt de kwartaalrapporten van op rabiës onderzochte dieren.

Op lokaal niveau wordt uiteraard met een veelheid aan organisaties contacten onderhouden zoals met gemeenten, dierenasiels, dierenartsen, dierenambulances, IVN, KNNV, groenforums, en dergelijke.

1.2 Financieel jaarverslag

Omschrijving	Resultaten 2010	Begroting 2010	Resultaten 2009
<u>INKOMSTEN (in €)</u>			
Contributies	447,50	1.200,00	1.712,50
Overige algemene inkomsten	384,67	140,00	1.928,43
Voorlichting	170,00	120,00	160,00
Workshops	0,00	0,00	166,30
Weekend	165,00	0,00	0,00
Onderzoek	240,00	250,00	255,00
Overige activiteiten	60,00	50,00	0,00
Totaal	1.467,17	1.760,00	4.222,23
<u>UITGAVEN (in €)</u>			
Organisatiekosten	371,84	500,00	538,99
Jaarvergadering en jaarverslag	251,96	400,00	300,08
Materiaalkosten	503,97	500,00	713,77
Voorlichting	0,00	250,00	31,60
Workshops	170,10	500,00	606,81
Weekend	98,16	p.m.	0,00
Onderzoek	53,11	50,00	0,00
Overige activiteiten	0,00	p.m.	0,00
Totaal	1.449,14	2.200,00	2.191,25
Overschot (+) of tekort (-)	18,03	-440,00	2.030,98

Toelichting

In 2010 is de boekhouding opnieuw ingericht. Voor de publicatie van de resultaten worden alleen nog de hoofdgroepen opgenomen. Details worden, indien nodig, in de toelichting vermeld.

Inkomsten

- Contributies. De geïnde contributie is lager dan begroot. In de begroting is uitgegaan van het aantal leden x € 10,-. In 2009 is er al voor ruim € 800 van 2010 binnengekomen. Op één na hebben alle leden voor 2010 hun contributie voldaan.
- Overige algemene inkomsten. Door een donatie van € 250 zijn de overige algemene inkomsten hoger dan begroot.
- Weekend. Dit betreft de bijdrage van de deelnemers. Er waren geen kosten begroot (en dus ook geen bijdragen), maar die zijn wel gemaakt.
- Onderzoek. Dit betreft de (stabiele) vergoeding voor de wintertellingen.
- Overige activiteiten. Dit betreft een vergoeding voor klachtenafhandeling door SLG die niet aan de desbetreffende afhandelaren zijn uitbetaald.

Uitgaven

- Materiaalkosten. Dit zijn de uitgaven voor de vleermuiskasten die bij Nieuw Milligen zijn opgehangen.
- Workshops. Aan workshops is minder uitgegeven dan begroot. De workshops zijn voor een deel door leden gegeven, die geen vergoeding berekenen. Daarnaast zijn de kosten voor zaalhuur meegevallen. De zaaltjes waren goedkoop of niet nodig.

- Weekend. Naast de bijna €100 is er nog een declaratie van €157,05 niet vergoed. Deze komt daarom ten laste van het jaar 2011.
- Onderzoek. Dit betreft de kosten van de wintertellingen.

BALANS PER 31 DECEMBER 2010

ACTIVA			PASSIVA		
	31-12-10	31-12-09		31-12-10	31-12-09
Kas	0,26	4,66	Vrij kapitaal	4.248,35	4.530,32
ING 1995893	1.271,44	1.329,68	Algemene reserve	500,00	500,00
Rentemeerrekening	3.776,65	3.695,98	Reservering materiaal	300,00	0,00
TOTAAL	5.048,35	5.030,32	TOTAAL	5.048,35	5.030,32

Toelichting

De financiële situatie van de vereniging is gezond te noemen.

Jaarlijks wordt € 150 toegevoegd aan de reservering voor de vervanging van de mistnetten. In 2009 is dat niet in de boeken verwerkt, daarom is in 2010 een dubbele boeking gedaan.

Afgesproken is dat er altijd een strategische reserve van € 500 aanwezig moet zijn.

Het kapitaal dat niet is vastgelegd voor reserveringen, is beschikbaar voor vrije besteding.

2. Kennisvermeerdering

Jaarlijks VleGel-weekend

Een belangrijke activiteit is het jaarlijkse VleGel-weekend. In 2010 werd het weekend gehouden van 4 tot 6 juni in de omgeving van Waardenburg. Hier bevindt zich het Gelderse deel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. In de bunkers en forten worden 's winters baardvleermuizen aangetroffen en VleGel wilde wel eens weten of zij in deze omgeving ook zomerverblijfplaatsen hebben. De onderzoeksgebieden waren de eendenkooi achter de kampplaats, het landgoed Mariënwaerd, het terrein rondom kasteel Neerijnen en een aantal kerkzolders. Naast onderzoek met de batdetector en onderzoek van de uitwerpselen die op de zolders zijn aangetroffen, is vooral getracht om met misnetten baardvleermuizen te vangen. Indien een vrouwtje zou worden gevangen, zou zij worden gezenderd en vervolgens met peilapparatuur worden gevolgd naar haar kraamverblijfplaats. Met de batdetector zijn verschillende baardvleermuizen waargenomen (wat bleek uit analyse van de opgenomen echolocatiegeluiden), namelijk op een kerkzolder in Opijnen en op het landgoed Mariënwaerd. Bij de eendenkooi is een baardvleermuis gevangen, maar omdat het een mannetje was is hij niet gezenderd. Er zijn dus wel verschillende baardvleermuizen aangetroffen, maar er zijn geen verblijfplaatsen gevonden.

Zolderonderzoek

Gevangen Gewone baardvleermuis

Workshops en excursies

Ter bevordering van kennis en vaardigheden, werden in 2010 verder de volgende activiteiten georganiseerd:

- Batdetector workshop (28 april)
- Workshop Najaarszwermgedrag (17 september)
- Excursie naar winterverblijf Klein Heidekamp (25 september)
- Workshop herkenning winterslapende vleermuizen (23 november)

Hoewel de activiteiten nog steeds primair voor de eigen leden worden georganiseerd, heeft het bestuur in de loop van 2010 besloten dat alle activiteiten vanaf dat moment ook toegankelijk zijn voor niet-leden, zodat ook zij kennis kunnen maken met de activiteiten van de vereniging.

Observatie verblijfplaats met infrarood camera's

3. Voorlichting / advies / onderzoek

Excursies / lezingen / stands

VleGel heeft als vereniging geen excursieprogramma. Wel komen bij VleGel of individuele leden van tijd tot tijd verzoeken binnen voor het leiden van een vleermuisexcursie, het verzorgen van een lezing of om met een stand aanwezig te zijn op een groene markt. Centraal ontvangen verzoeken worden doorgeleid naar een in de buurt wonend lid. Binnen de vereniging wordt gewerkt aan materiaal dat tijdens dergelijke voorlichtingsbijeenkomsten kan worden gebruikt.

In 2010 heeft VleGel op 28 van dergelijke bijeenkomsten voorlichting over vleermuizen gegeven (Apeldoorn 4x, Doetinchem 2x, Ede 4x, Eerbeek, Ermelo 2x, Groenlo, Harderwijk 2x, Nijkerk, Nijmegen, Neede e.o. 7x, Nijmegen, Zutphen, Zwolle). In 2010 hebben leden van VleGel 2 excursies georganiseerd (Babberich, Nijmegen), in het kader van de Europese Nacht van de Vleermuis die traditiegetrouw in het laatste weekend van augustus wordt gehouden.

VleGel in de media

Voorzover bij het bestuur bekend, is VleGel 2x in de media gekomen. Gerrie Roetert heeft bij het Vara radioprogramma Vroege Vogels aandacht gevraagd voor vleermuizen bij spouwmuurisolatie en Marc van der Valk heeft meegewerkt aan een artikel van 2 pagina's over vleermuizen op de terreinen van Het Geldersch Landschap (Mooi Gelderland, 2010 nummer 4).

Voorlichting vanuit het secretariaat

In 2010 is VleGel 14x benaderd met vragen over vleermuizen. In 7 gevallen betrof het een vraag over vleermuiswaarnemingen in een bepaald gebied. Als het om winterwaarnemingen gaat, zijn die in bepaalde gevallen verstrekt. In andere gevallen is doorverwezen naar de Nationale Databank Flora en Fauna.

Vleermuisbescherming

In 2010 is VleGel 15x betrokken geweest bij zaken betreffende vleermuisbescherming. Dat betrof zowel situaties waarin vleermuizen werden bedreigd door sloop van gebouwen of kap van bomen, als vragen over het maken of aanbrengen van kunstmatige verblijfplaatsen voor vleermuizen. In 3 gevallen hebben leden van VleGel de situatie ter plaatse bekeken. In alle gevallen is advies verstrekt, hetzij per telefoon, hetzij per e-mail of brief.

Bechstein's onderzoek

Gedurende enige jaren is er een Bechsteins vleermuis aangetroffen in een winterverblijf in de buurt van Nieuw Milligen. Om wat meer inzicht te krijgen in het voorkomen van deze zeldzame soort in deze omgeving, zijn 47 vleermuiskasten opgehangen van 5 verschillende typen, in de hoop dat er zich Bechsteins vleermuizen in zouden vestigen. Uit het buitenland is bekend dat Bechsteins vleermuizen gebruik maken van vleermuiskasten. Bij diverse controlerondes van de kasten in 2010 zijn echter geen Bechsteins vleermuizen aangetroffen. In 18 kasten werden wel andere soorten vleermuizen gevonden, nl. gewone grootvleermuizen (0 tot 14 dieren), gewone dwergvleermuizen (1 tot 12 dieren) en rui-gewone dwergvleermuis (0 tot 1 dier). In 11 kasten zijn nesten aangetroffen van Hoornaar (3) en Duitse Wesp (8). Alle nesten zijn na aantreffen verwijderd. In 1 geval werd een vleermuis aangetroffen terwijl er in de kast ook een wespennest zat.

Onderzoek t.b.v. zoogdieratlas

In 2010 is gestart met het projectmatig in kaart brengen van het voorkomen van zoogdieren in Gelderland, nadat andere provincies ons waren voorgegaan. De praktische begeleiding vindt plaats vanuit een projectgroep onder leiding van Neeltje Huizenga (Zoogdiervereniging), waarin ook VleGel is vertegenwoordigd door Tjeerd Kooij. Het startjaar is vooral gebruikt om de gebieden waar geen of weinig vleermuiswaarnemingen van bekend zijn in kaart te brengen. Aan de regiocoördinatoren zijn kaartjes verstrekt waar deze witte vlekken duidelijk uit blijken. In een aantal regio's zijn excursies gehouden om de witte vlekken te vullen met soorten die gemakkelijk met een batdetector op naam kunnen worden gebracht. De start was nog wat aarzelend en daarom zal dit project in 2011 met kracht worden ondersteund.

4. Winterverblijfplaatsen

4.1 Tellingen vleermuizen in winterkwartieren winter 2009 / 2010

Tijdens de wintertellingen 2009/2010 was sprake van sneeuw en vorst, langduriger nog dan vorige winter. De tellingen zijn in de periode half december tot half februari onder leiding van 20 tellingleiders uitgevoerd en ook andere leden namen hieraan deel. In totaal zijn 223 objecten bezocht, waarvan er 2 nog niet eerder op de lijst stonden. In 172 objecten, verspreid over 76 atlasblokken, werden één of meer winterslapende vleermuizen aangetroffen. Deze winter werden 32 bekende objecten niet geïnspecteerd. Daaronder alle 9 voerkelders in het Staatswildreservaat, waarvan de deuren in de tegenaanliggende grond waren vastgevroren. In de meeste andere niet-getelde objecten zijn in voorgaande winters geen of slechts enkele vleermuizen gevonden. De gegevens zijn via de Zoogdiervereniging opgenomen in de bestanden van het deelproject wintertellingen van het project Zoogdiermonitoring. De tellingen leverden alles bij elkaar het volgende totaalresultaat:

Vleermuissoort	Aantal dieren			Aantal uurhokken*
	Dit jaar	%	Vorig jaar	
Watervleermuis <i>Myotis daubentonii</i>	1.981	47,6 %	1.909	37
Franjestaart <i>Myotis nattereri</i>	910	21,8 %	900	44
Baardvleermuizen <i>Myotis mystacinus/brandtii</i>	472	11,4 %	438	35
Grootoorvleermuizen <i>Plecotus spec.</i>	429	10,3 %	380	69
Dwergvleermuizen <i>Pipistrellus spec.</i>	86	2,1 %	92	11
Meervleermuis <i>Myotis dasycneme</i>	66	1,6 %	79	4
Laatvlieger <i>Eptesicus serotinus</i>	1		1	1
Bechsteins vleermuis <i>Myotis bechsteinii</i>	1		1	1
Brandts vleermuis <i>Myotis brandtii</i>	1		1	1
Vale vleermuis <i>Myotis myotis</i>	1		-	1
Ongedetermineerd	219	5,2	209	29
TOTAAL	4.167	100 %	4.010	76

* De provincie Gelderland telt in totaal 155 hele en 93 delen van uurhokken (5 x 5 km)

Van drie zeldzame soorten werd één exemplaar gevonden. Voor het eerst sinds jaren een Vale vleermuis, in een object vlak boven Arnhem. Voorts een Brandts vleermuis en een Bechsteins vleermuis, elk in hetzelfde object op de Veluwe als vorig jaar. Het aantal meervleermuizen was wat lager dan vorig jaar maar opnieuw exemplaren in twee objecten (vorig winter: in drie) op de Veluwe ver buiten het "kernwintergebied" van deze soort: op en rond vliegveld Deelen. Dwergvleermuizen werden op meer plaatsen dan voorheen gevonden. Het aantal baardvleermuizen was iets groter en het aantalsniveau lag in deze en beide vorige winters ca 100 hoger ligt dan drie winters eerder. Tenzij exemplaren worden herkend en ook aan de hand van foto's door meerdere deskundigen erkend als Brandts vleermuis, worden baardvleermuizen nog altijd genoteerd met de code voor 'niet nader gedetermineerde baardvleermuizen'; naar verwachting betreft vrijwel het gehele aantal de Gewone baardvleermuis, *Myotis mystacinus*. Er werden opnieuw circa 900 franjestaarten geteld, bijna een verdubbeling in drie jaar. Grootoren waren, evenals vorige strenge winter, beduidend meer aanwezig dan in zachte winters en zoals gebruikelijk, in veruit het grootste aantal atlasblokken, vaak als enige soort in een object. Alleen in Loevestein werd een laatvlieger gevonden. Dat de negen objecten in het Staatswildreservaat niet konden worden geteld scheelt in de aantallen circa 125 dieren en in de verspreiding van de vier algemeenste soorten drie atlasblokken.

Het voor vleermuizen gebouwde winterobject op de Hindekamp (Ede) liet een verheugende toename zien, maar ook elders (slachtschuur 't Loo, Groot Engelenburg, Soeria en Hernen) werden opvallend meer vleermuizen geteld dan vorig jaar. Klein Heidekamp is een klasse apart met meer dan 1200 getelde vleermuizen. In enkele objecten was het aantal tientallen lager dan vorig jaar (Willem III en Zilven). Elders waren de verschillen kleiner in objectieve of relatieve zin. In algemene zin baart vooral de geleidelijke afname van aantallen in de objecten in de Nieuwe Hollandse Waterlinie enige zorg. Verheugend was de toename, na de snelle vestiging vorig winter, van het aantal vleermuizen in Fort

Nieuw Sint Andries, door Staatsbosbeheer in 2006 voor vleermuizen gerestaureerd en vanaf 2007 geschikt.

Op grond van berichten uit andere landen over het (voor vleermuizen dodelijke) "white-nose-syndroom" is de tellingleiders gevraagd te letten op dieren die verschijnselen vertoonden die daarmee te maken zouden kunnen hebben, maar dit leverde gelukkig geen gevallen op.

Tenslotte werden in vrij veel objecten dode vleermuizen gevonden (deze tellen overigens niet mee in de resultaten). Niet altijd was de doodsoorzaak duidelijk. In enkele objecten is (jaarlijks) sprake van verdrongen exemplaren in kelders met een laag water daarin. Ditmaal was op enkele plaatsen duidelijk sprake van predatie. Hoewel in een enkel geval werd gedacht aan een marter, lijkt predatie door bosmuizen toch het meest voorkomend. In de kelders op Klein Heidekamp zijn deze winter video-opnamen gemaakt van binnenkomende bosmuizen die tegen wanden en dergelijke opklommen richting vleermuizen.

4.2 Onderhoud, advisering en aanleg

Door de jaarlijkse tellingen houden de tellingleiders tevens de toestand van de objecten bij en kunnen zij aan eigenaren en beheerders aangeven welke maatregelen eventueel nodig zijn wat onderhoud of verbetering betreft. In overleg met de Vleermuiswerkgroep heeft de Faunawerkgroep van De Hoge Veluwe nieuwe afsluitingen aangebracht in twee bunkers en werden werkzaamheden aan twee kleinere objecten afgerond. Op verzoek van Het Gelders Landschap is bij de betreffende tellingleiders geïnventariseerd welke werkzaamheden nodig zouden zijn aan de winterkwartieren in bezit van deze organisatie. De gemeente Arnhem bracht twee voormalige militaire waterkelders boven de grond, na eentje in 2009. Twee kelders werden voorzien van een opbouw met vlieggaten en afsluiting, de derde vergt een ingrijpender herstel. De gemeente Ede voerde in 2010 de maatregelen uit om een voormalige waterkelder voor vleermuizen in te richten zoals in 2009 was geadviseerd. Bij verbouwing van een groot gebouw in Apeldoorn kon nog net op tijd worden geadviseerd om rekening te houden met de toegang tot de door vleermuizen gebruikte kruipruimte.

Zoals in het vorige jaarverslag al is gesignaleerd, is VleGel niet (meer) de enige die in Gelderland adviseert over mogelijke maatregelen en nieuwbouw. Vermoedelijk komt niet alles ter kennis van de Vleermuiswerkgroep wat bijvoorbeeld door professionele ecologische adviesbureaus op dit gebied wordt geadviseerd en vervolgens wellicht ook wordt gerealiseerd. Ontvangen werd een advies van de Zoogdiervereniging over enkele kleine kelders in Wageningen alsook een inrichtingsplan van de Dienst Landelijk Gebied (DLG) voor een voormalig militair terrein in Wijchen waarin behoud van een kelder voor vleermuizen is voorgesteld. Eerder contact met de DLG over voormalige militaire kampen bij Arnhem heeft evenwel geen nieuwe mogelijkheden voor winterkwartieren opgeleverd.

In 2010 zijn twee nieuwe winterkwartieren gebouwd, namelijk nabij Epe en op een terrein langs de Lunterse Beek in de gemeente Ede. Aan de gemeente Apeldoorn is geadviseerd over de bouw van twee nieuwe objecten, maar realisatie daarvan ligt nog in de toekomst. Enkele tellingleiders hebben op verzoek van de Zoogdiervereniging een stagiair meegenomen naar speciaal voor vleermuizen gebouwde objecten met als doel een beter inzicht te krijgen in de vraag waarom sommige objecten wel en andere geen of weinig vleermuizen aantrekken. Hopelijk kan dit van nut zijn bij komende advisering bij plannen voor nieuwbouw. Enkele verzoeken om advies staan nog open, maar ook werd één maal de kans op succes op een locatie zo klein geacht dat geadviseerd werd het plan te laten varen.

Aankomst kelderelementen in Lunteren

5. Kolonietellingen

5.1 Algemeen

Al enige jaren vindt er geen monitoring van kraamverblijven meer plaats. Mensen die een groep vleermuizen in hun huis hebben of die een boom kennen waar een groep vleermuizen in verblijft, kunnen dat melden op de website www.vleermuis.net. Iedere provinciale vleermuiswerkgroep heeft toegang tot de meldingen uit de desbetreffende provincie. Vanuit VleGel coördineert Gerrit Kolender deze activiteiten. Daarbij kijkt hij met name of een vervolg op een melding is gewenst. Vanuit de kennisbehoefte van VleGel is die wens er in principe altijd als de soort niet wordt opgegeven en dat zal doorgaans het geval zijn omdat een gemiddelde burger nu eenmaal geen vleermuissoorten kan onderscheiden. Als de soort ontbreekt en de melder heeft aangegeven er geen bezwaar tegen te hebben dat iemand ter plaatse komt kijken, dan neemt Gerrit contact op met het dichtstbijwonende VleGel-lid en vraagt hem/haar de soort vast te stellen. Bijkomend voordeel is dat er ter plaatse voorlichting gegeven kan worden aan de bewoners (en vaak ook aan nieuwsgierige burens).

5.2 De meldingen van 2010

De afgelopen jaren zijn de onderstaande aantallen meldingen op vleermuis.net gezet:

• 2010	: 27	Eerste melding: 11 april	Laatste melding: 1 december
• 2009	: 36	Eerste melding: 26 april	Laatste melding: 20 augustus
• 2008	: 24	Eerste melding: 20 april	Laatste melding: 1 oktober
• 2007	: 32	Eerste melding: 1 mei	Laatste melding: 7 augustus
• 2006	: 20	Eerste melding: 16 mei	Laatste melding: 8 oktober

Van de 27 meldingen betroffen slechts 5 situaties meldingen waarvoor het meldpunt is bedoeld, namelijk kraamgroepen. In alle andere gevallen betrof het overlastsituaties waarvoor andere meldpunten gelden en een geheel apart afhandelingsnetwerk is opgezet (zie hoofdstuk x.x.). Mogelijk speelt het feit dat een dergelijk netwerk in andere provincies niet aanwezig is een rol. In die andere provincies kunnen overlastsituaties wel via dezelfde webstructuur worden gemeld. Hoewel het invoerportaal op de website op ons verzoek al is veranderd, heeft dit nog niet tot het gewenste resultaat geleid.

Omdat, zoals gezegd, de meeste meldingen klachtenafhandelingen betreft, wordt er doorgaans niet teruggereporteerd naar het meldpunt kolonietellingen. Het blijft dus onduidelijk of de melding is opgevolgd, om hoeveel vleermuizen het gaat en om welke soorten.

Een ander punt van aandacht is dat het incidentele meldingen betreft. Er vindt geen jaarlijkse telling van de ontdekte kraamverblijven plaats. Hierdoor wordt geen beeld verkregen van de ontwikkeling van kolonies in de tijd.

6. Zolderonderzoek

In de jaren 1999, 2000 en 2001 zijn de kerkzolders in Gelderland onderzocht op de aanwezigheid van vleermuizen. In totaal gaat het in Gelderland om 319 zolders. Vanaf 2007 is gestart met een monitoringproject waarbij jaarlijks de kerkzolders worden bezocht. Overigens beperkt het onderzoek zich niet tot kerken, maar worden zolders van (grote) gebouwen in het algemeen bekeken. Vanaf 2008 vormen de zoldertellingen in Gelderland een onderdeel van het monitoringproject zoldertellingen van de Zoogdiervereniging. Dit monitoringproject is gestart in Zuid-Nederland met als doelsoorten: Grijs grootoorvleermuis en Ingekorven vleermuis. Andere soorten gelden als "bijvangst". Voor dit project heeft de Zoogdiervereniging telformulieren en een handleiding ontwikkeld. Ten behoeve van de uniformiteit worden deze nu ook in Gelderland gebruikt. Hoewel in Zuid-Nederland in de maand augustus wordt geteld hebben wij deze werkwijze nog niet overgenomen. In Gelderland wordt voornamelijk de gehele zomer geteld. Tot en met 2010 was Henriette van der Loo de coördinator van dit project. Vanaf 2011 zal Tjeerd Kooij als coördinator optreden. De resultaten van de afgelopen jaren waren als volgt:

	2007	2008	2009	2010
Aantal objecten bezocht	14	65	83	82
Aantal objecten, niets gevonden	3	10	19	11
Aantal objecten met alleen vleermuizen	3	1	7	7
Aantal objecten met vleermuizen + mest		18	16	16
Aantal objecten met alleen mest	8	36	41	48
(Gewone) dwergvleermuis				
Aantal objecten met vleermuizen		1	4	1
Aantal dieren levend			4	2
Aantal dieren dood		1		
Aantal objecten met alleen mest		3	9	9
Laatvlieger				
Aantal objecten met vleermuizen	1	2		1
Aantal dieren levend	1	2		1
Aantal dieren dood				
Aantal objecten met alleen mest		6	7	13
(Gewone) grootoorvleermuis				
Aantal objecten met vleermuizen	2	16	20	19
Aantal dieren levend	5	95	164	131
Aantal dieren dood		5	5	3
Aantal objecten met alleen mest		10	21	27
Myotis spec.				
Aantal objecten met vleermuizen				
Aantal dieren levend				
Aantal dieren dood				
Aantal objecten met alleen mest			3	
Ongedetermineerd				
Aantal objecten met vleermuizen	1	1		3
Aantal dieren levend	1	1		3
Aantal dieren dood				
Aantal objecten met alleen mest	8	26	21	32

7. Afhandeling vleermuismeldingen

In Gelderland worden meldingen van vleermuizen die zijn gevonden of overlast veroorzaken, afgehandeld door een groep van 122 personen, waarvan de meesten speciaal hiervoor zijn opgeleid. Het betreft een gezamenlijk project van Stichting Landschapsbeheer Gelderland en VleGel. Het project wordt gefinancierd uit bijdragen van gemeenten. Eind 2010 deden 35 van de 56 Gelderse gemeenten hier aan mee. Onder de nog niet deelnemende gemeenten zijn enkele grote, zoals Arnhem en Apeldoorn. Daarnaast zijn er nog 5 gemeenten die wel een eigen meldpunt hebben, maar niet financieel aan het project bijdragen.

In 2009 zijn 108 meldingen afgehandeld. Dat is duidelijk minder dan het jaar er voor, waardoor de stijgende lijn is onderbroken. Overigens zijn in 2008 de laatste afhandelaren opgeleid en is het korps afhandelaren dus pas sinds 2009 op volle sterkte.

Landstreek	2006	2007	2008	2009	2010
Achterhoek - Liemers	21	22	29	30	24
Rivierengebied	8	13	20	31	14
Veluwe - Gelderse Vallei	41	64	52	80	68
Buiten Gelderland	2	4	4	5	2
TOTAAL	72	103	105	146	108

Van de 108 meldingen zijn er 62 afgehandeld in gemeenten die deelnemen aan het netwerk. Van de 44 meldingen uit andere gemeenten kwamen er 21 uit Apeldoorn. Twee afgehandelde meldingen kwamen uit Overijssel.

In 77 gevallen (71%) is de zaak door middel van een bezoek ter plaatse afgehandeld, in 13 gevallen is een vleermuis door de dierenambulance bij de afhandelaar gebracht en in de overige 18 gevallen is de melding telefonisch afgehandeld.

Onderstaand een overzicht van de soorten, waarbij een vergelijking is gemaakt met vorig jaar. In één melding kunnen meerdere soorten zijn waargenomen (daarom zijn geen totalen vermeld).

Vleermuissoort	Aantal meldingen		Aantal dieren	
	2009	2010	2009	2010
Gewone dwergvleermuis <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	72	55	2.422	559
Idem, dood	3		4	
Laatvlieger <i>Eptesicus serotinus</i>	14	22	91	87
Grootoorvleermuis <i>Plecotus spec.</i>	9	6	49	30
Ruige dwergvleermuis <i>Pipistrellus nathusii</i>	1	1	1	1
Niet bezocht / geen vleermuizen / onbekend	52	27	104	207
TOTAAL			2.671	884

Het aantal meldingen met gewone dwergvleermuizen is afgenomen, maar dat met laatvliegers is juist toegenomen. Het aantal aangetroffen gewone dwergvleermuizen is zelfs aanzienlijk afgenomen. Waarschijnlijk zijn meer solitaire dieren en minder dieren in groepen aangetroffen.

Uit de rapportage van de Voedsel en Warenautoriteit is gebleken dat er in 2010 145 vleermuizen zijn onderzocht op rabiës. Bij 10 vleermuizen is rabiës geconstateerd, waarvan 2 in Gelderland. Op 19 augustus is een rabide vleermuis gevonden in 's-Heerenberg en op 27 september is een rabide vleermuis gevonden in Elburg, enkele kilometers van Oosterwolde waar in 2008 een complete kolonie met rabiës is gevonden. De soorten zijn nog niet vastgesteld, maar in vorige jaren bleek het steeds om laatvliegers te zijn gegaan.